

MEJ förskola!

#6 2025

TEMA:

*Högläsning
och rörelse*

**Sätt ljuset på
rörelseglädje**

– vi bjuder
på barnens
favoritövning

**Psykologens tips
vid starka känslor
och utbrott**

Vinn ny bokserie
med **Bamse**

Lyckas med högläsningen

**NATUR &
KULTUR**

En tidning från Natur & Kultur

NATUR &
KULTUR

Säg hej till Förskolegänget!

Förskolegänget är pedagogiska skönlitterära böcker som syftar till att stärka relationer, hantera vardagsdilemman och reflektera över känslor. Kort och gott, stötta barn i åldern 3–5 år i socialt samspel.

Nyhet

nok.se/forskolegandet

Hej!

Varmt välkommen till årets nummer av *Hej förskola!* – fullmatat med boknyheter, inspiration och handfasta tips. I årets nummer sätter vi fokus på högläsning och rörelse, som i ljuset av de senaste läroplansändringarna har fått ny tyngd.

Vi vill låta dig inspireras av några av alla de engagerade pedagoger som varje dag gör skillnad. På Milstensgården i Borås har man som första förskola i staden blivit litteraturdytmerade – ett arbete genomfört av både uthållighet och stolthet. På förskolan Nattsomdag har *Väpplarna* blivit en levande del av barngruppen, och på Vinjegatans förskola arbetar man bokstavligen från »bord till jord«.

Det finns förstås utmaningar att ta sig an under förskoledagen också. På sida 4 får du möta David Edfelt, som i sin nya bok *Starka känslor och utbrott* ger oss hjälp att förstå och hantera de där riktigt utmanande stunderna när känslorna tar över – situationer vi nog alla känner igen, och rektor Gezim Isufi delar med sig om vikten av det gemensamma lärandet.

Vi är dessutom glada att kunna presentera ett nytt läromedel i naturvetenskap, framtaget i samarbete mellan Natur & Kultur och Bamse. Delta i tävlingen på sida 9 – fina priser väntar!

God läsning!

Patricia Blomkvist,
Förläggare Natur & Kultur
Läromedel och Akademi

Innehåll

Starka känslor	4
Högläsning flerspråkiga barn	6
Bamse	8
Tävla och vinn	9
Tips	10
Bokashi	11
Odla klimatsmart	12
Väpplarna	14
Rörelselekar	16
Aktivitet ur Rörelselekar	17
Matematik	18
Kompetensutveckling	20
Boktips	22
Hej förskolepedagog	23

Hej förskola! #6 2025
Ges ut av: Natur & Kultur
Redaktör: Tess Wallenberg
Grafisk form: Bäck
Omslagsfoto: Shutterstock

nok.se/forskola
För nyhetsbrev: Anmäl dig på
nok.se/nyhetsbrev

Vill du kontakta oss och komma med förslag till kommande nummer av tidningen eller har du kommentarer kring något du läst? Läs mer på nok.se/hejforskola
Facebook: Natur & Kultur Förskola
Instagram: @nokforskola

Natur & Kultur

Varje gång du väljer förlaget Natur & Kultur är du med och bidrar till något större. Vi är en oberoende stiftelse som ska göra skillnad i samhället. Förutom att inspirera till läsande och lärande stärker vi röster i det demokratiska samtalet genom priser, stipendier och stöd. **Vi ger ordet till fler.**

När känslorna tar över

Situationer med starka känsloutlösningar kan vara utmanande i förskolans vardag. Många barn har någon gång blivit upprörda av att någon berättar att det är dags att städa upp, att det inte är i sin ordning att få stå först i kön varje dag eller att byxan korvade sig. Men en del barn drabbas återkommande av dessa känsloutbrott, är kanske svårtröstade eller till och med utagerande.

AV TESS WALLENBERG

David Edfelt

Här krävs extra tålamod och en bred verktygslåda av strategier för att inte ytterligare förvärra situationen. Vi frågade David Edfelt, legitimerad psykolog och författare, vad som behövs för att kunna förstå och bemöta barnet när starka känslor redan uppstått? Och framförallt – vad kan du göra för att förebygga kaos nästa gång?

Varför får vissa barn svårare att hantera vardagen än andra?

»Kunskapen om hjärnan och känslornas roll har ökat under det senaste decenniet och idag vet vi en hel del om vad som driver upp starka känslor och vad som kan få dem att minska. Vissa barn har svårare för att reglera och styra sig själva vilket påverkar hur de svarar på sådant som händer i omgivningen. Det är kopplat till en variation av orsaker: genetiska och biologiska men även miljöfaktorer är viktiga. Vi är olika helt enkelt och vilka erfarenheter barnet har fått med sig kommer ha betydelse.«

»Kunskapen om hjärnan och känslornas roll har ökat under det senaste decenniet och idag vet vi en hel del om vad som driver upp starka känslor och vad som kan få dem att minska.«

Hur kan man som pedagog hjälpa barnet att återfå kontrollen över sig själv?

»Det är viktigt att behålla sitt lugn eftersom känslor smittar och vi kan bidra till att situationen stegras. För barn som hamnar i riktigt kraftfulla utbrott där det flyger saker, kan vi behöva backa, inte söka blicken, kanske sätta oss ned, vrida oss åt sidan, kanske vänta utanför rummet. Flyttar vi ett ursinnigt barn kan det leda till att utbrottet förvärras.«

Vad har anknytning och barnets stresssystem för roll i förmågan att hantera känslor?

»Anknytningen har förstås betydelse för oss. Otryggt anknutna barn kan ha svårare med självstyrning och känsloreglering. När barnets stresssystem aktiveras, t ex vid otrygghet, behöver det finnas någon där som kan återställa tryggheten. Genom att barnet kan söka sig till en trygg vuxen får hen hjälp att hantera sina känslor.«

Vilka är de största utmaningarna för pedagoger när de möter barn som har kraftfulla känsloutbrott, och hur kan de bättre hantera dessa situationer?

»Jag skulle säga: att behålla lugnet och att ha tålamod med att det går över. Alla utbrott klingar. Tid är en underskattad faktor men eftersom allt är så pressat är det förstås riktigt svårt att känna att man hinner med allt.«

Vad kan man som pedagog tänka på för att i högre utsträckning skapa situationer där barnet kan lyckas?

»De barn som återkommande krockar med tillvaron har det tuffare än andra och behöver mer stöd för att lyckas. Att vara i aktiviteter som engagerar barnet och att kunna klara av två sådana bredvid varandra utan kaos emellan, och sedan tre eller fyra, kräver att pedagogerna riggar varje stund så att barnet har en chans att lyckas. Vad gillar barnet att göra? Hur ska vi skapa en förutsägbart och stödjande miljö där barnet känner sig trygg med tydliga rutiner, visuellt stöd och en bra variation mellan aktivitet och återhämtning? Hur kan vi utvärdera det vi gör för att sedan förändra?»

David Edfelt

David Edfelt är leg psykolog, handledare, utbildare och författare. Han föreläser och leder från förskola till vuxenutbildning samt inom vård, LSS, socialtjänst, frivilligorganisationer och andra verksamheter. David har under många år undervisat på Specialpedagogiska institutionen vid Stockholms universitet.

Här är alla pedagoger läsande förebilder

Böckerna är överallt. Ute, inne – även på toaletten. I alla hallar finns kapprumsbibliotek. På Milstengårdens förskola i Borås stärker aktiv högläsning språkutvecklingen på flera sätt.

Våren 2020 blev Milstengården den första förskolan i Borås att litteraturdiplomeras. Diplomeringen, som förnyas vartannat år, innebär att verksamheten uppfyller en rad kriterier inom läsfrämjande och språkutvecklande arbete. Från väl förberedda biblioteksbesök och författarbesök till pedagogiska ställningstaganden. Högläsning har en viktig roll. Där har förändringen varit tydlig, berättar Fredrik Gieth. Från att på vissa avdelningar ha varit synonymt med lugn och ro och tysta barn används nu flera olika metoder som förutsätter aktiva barn. En är dialogisk högläsning.

»Kärnan i dialogisk läsning är att man läser tillsammans, inte för någon. Man stannar upp, tittar på bilder, låter barnen komma med synpunkter och initierar ett samtal utifrån boken. Ibland kan det vara mer formellt med i förväg bestämda frågor, ibland skjuter man från höften. Men interaktionen och ömsesidigheten måste finnas där«, säger Fredrik Gieth.

Vid andra tillfällen plockar personalen fram rekvisita, som de barn som vill leka utifrån det lästa kan använda sig av. Som pedagog gör det stor skillnad att ta ställning till vad man ska läsa och varför, innan man läser med barnen, menar Amanda Kling, mellanledare och förskollärare på Milstengården. Men motivet till varför man ska läsa en viss bok behöver inte vara särskilt komplicerat. Finns ett intresse för fordon i barngruppen? Välj en Bojan-bok och börja där, tipsar hon. Amanda Kling arbetar med de yngsta, 1–3-åringarna.

»Läsningen ger dem ett helt annat språkbud än vardags-språket. Man kan spinna vidare på både liknelser och synonymer, det påverkar deras språkutveckling väldigt mycket.«

Böcker används i temaarbeten och flera gånger har förskolan fått besök av författaren och illustratören Stina Wirsén, som skapat böcker tillsammans med barnen.

»Böcker har helt enkelt blivit en del av Milstengårdens DNA«, säger Fredrik Gieth.

»Det medvetna förhållningssättet genomsyrar hela förskoledagen.«

Majoriteten av förskolans 130 barn är flerspråkiga. För vissa finns pedagoger med samma hemspråk eller språkkompetens, men inte för alla. Polyglutt är en stor tillgång, menar Amanda Kling, samtidigt som det inte räcker att förlita sig på det digitala.

Som litteraturdiplomerad förskola ligger Milstengården i framkant och har bland annat fått fungera som pilotverksamhet för kapprumsbibliotek, något man våren 2025 skruvar extra på för att inspirera till mer läsning i de hem där det kan göra störst skillnad.

»Det kompensatoriska arbetet måste ske strategiskt och planerat. Analoga böcker, digitala böcker och föräldrar är viktiga där«, säger Fredrik Gieth.■

Bildtext.

Kom i gång!

4 tips från Amanda Kling och Fredrik Gieth, Milstengårdens förskola.

1. Boka ett studiebesök. »Vi tar emot studiebesök en gång i månaden. Det är en bra början. Det var så vi började en gång i tiden, med inspiration från andra kommuner.«
2. Bara gör. »Sätt kvantitativa mål. Ibland måste vi bara göra, göra och göra för att det kvalitativa ska uppstå och för att vi ska förstå hur vi ska gå vidare.«
3. Ge det tid. »Det tar tid, och det måste det få göra.«
4. Håll fokus. »Låt litteraturarbetet genomsyra allt. Det är lätt att vilja springa på alla bollar, men låt dem vara.«

Att läsa högt till, för och med barn

Hej Maria Heimer, du har skrivit en bok om högläsning i förskolan. Berätta!

»Till förskolan kommer barn med olika ryggsäckar, de har skilda erfarenheter av böcker, högläsning och samtal. En del barn har helt tomma ryggsäckar – de har inte fått uppleva böcker och högläsning med någon vuxen. Utöver det har nästan 40% av alla barn i förskolan ett annat modersmål än svenska. Det är ett komplext uppdrag att ge alla barn förutsättningar att utveckla både modersmål och det svenska språket, men högläsning är ett av förskolans viktigaste verktyg och i boken ger jag både teoretisk grund och praktiska tips för att väcka nyfikenhet, läsengagemang och intresse för böcker.« •

Maria Heimer

Maria Heimer är författare, föreläsare och handleder förskolor, skolor och bibliotek i högläsning som språk- och kunskapsutvecklande verktyg. Hon har varit delaktig i flera utvecklingsprojekt i flerspråkiga områden i Malmö, Lund, Borås och Helsingborg. Maria bokatipsar även under namnet Boksloken och har ett stort engagemang för läsfrämjande.

Lyckas med högläsningen

Maria tipsar:

- Välj en bok som är inom zonen för möjlig utveckling, det vill säga 5–10 procent nya ord och där barnen på något sätt har erfarenheter av innehållet.
- Läs med få barn eller på egen hand med ett barn.
- Välj en tidpunkt när barnen är pigga och orkar lyssna och en plats där inget stör eller distraherar dem.
- Var noggrann med att skapa en förståelse och en förväntan på boken innan du börjar läsa den högt. Samtala, lek, dramatisera; det är bara fantasin som sätter gränser.
- Säkerställ att barnen ser bilderna medan de lyssnar till texten.
- Läs med inlevelse och bjud in barnen till att vara aktiva.
- Läs så lång stund som barnen orkar koncentrera sig. Utöka efter hand.
- Använd barnens båda eller alla språk så långt det är möjligt i högläsningen och samtalet.
- Uppmuntra till att barnens vuxna läser samma titel i hemmet och/eller bläddrar i boken och samtalar om bilderna.

- Strategier för att genomföra meningsfulla boksamtal.
- Tips för att välja böcker för olika språkliga nivåer och verktyg för att bygga läsbroar mellan förskolan och hemmet.
- Verktyg för att stödja barnens ordförrådsutveckling både på svenska och deras förstaspråk.
- Digital studiehandledning.
- Digitalt extramaterial t.ex. mall för dialogisk högläsning.

Den som är stark måste vara *snäll*

AV TESS WALLENBERG

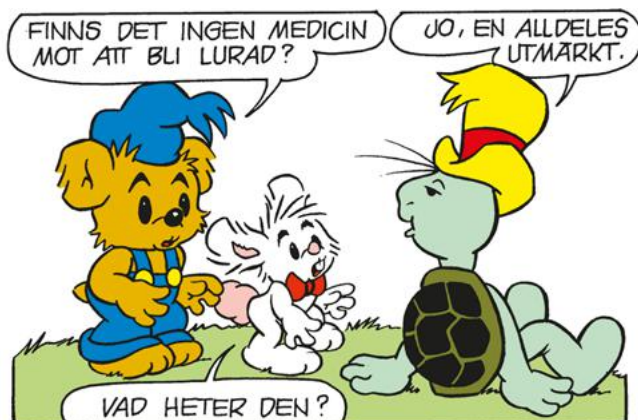
I höst kommer de första böckerna från Natur & Kulturs samarbete med Bamse. Fokus ligger på det naturvetenskapliga området och böckerna ska stötta upp läroplanens skrivningar och ge redskap för att på ett inspirerande och konkret sätt kunna arbeta med kemi och fysik. Genom Bamses värld får barnen vardagsnära berättelser om vad som händer när till exempel vatten fryser till is, vad som skiljer en blandning och lösning åt och hur jäsning fungerar. Helt enkelt svar på sådant som barn i förskoleåldern ofta har frågor om.

Hej Charlotta Borelius, du är chefredaktör på Bamsetidningen. Berätta, på vilket sätt är Bamse en bra kunskapsspridare?

»Bamsetidningen har från första början haft ett starkt fokus på att kombinera spännande historier med lärande. Ända sedan Rune Andréasson började ge ut Bamsetidningen 1973 så har kunskapsspridning varit en viktig del. Bamse förklarar saker på ett enkelt sätt. Vi tar regelbundet upp och förklarar tidlösa och ibland brännande aktuella ämnen för våra unga läsare, som till exempel mobbning, fattigdom, matsvinn, miljöförstöring, källkritik och demokrati. Bamseredaktionen samarbetar med experter inom aktuella ämnen och har ett stort nätverk av granskande experter: psykologer, lärare, läkare, kuratorer, ingenjörer, pedagoger och bibliotekarier. I över 50 år har man byggt upp en stor trovärdighet.

För oss är det allra viktigast att göra spännande och roliga berättelser som ger sprudlande läslust. Men kan vi samtidigt skicka med kunskap och goda värderingar så är det förstås en fin bonus. Att alla texter är kopplade till bilder gör det enkelt att följa med i historierna.« •

Charlotta Borelius

© Rune A.

Tävla och vinn med Natur & Kultur och Bamse!

Upptäck naturvetenskapens magi tillsammans med Bamse och hans vänner. Den nya bokserien *Utforska med Bamse* väcker nyfikenhet och lärande genom spännande berättelser och illustrationer. Perfekt för små utforskare som vill förstå världen omkring sig – från deg som jäser till luften de andas.

Nu har du chansen att vinna de fyra första böckerna i nya serien *Utforska med Bamse*, inriktning kemi.

Lycka till!

Titlar i paketet:

- »Vattnets faser«
- »Bakning«
- »Blandningar och lösningar«
- »Luft och andning«

...

Tre personer vinner ett kit med:

- Bamse utforskar Kemi
- Bamse kompis-spelet
- Bamse mjukdjur

Så här tävlar du:

Skanna koden och svara på frågan »vilket ämne handlar de första böckerna i serien *Utforska med Bamse* om?»

Du kan även tävla på nok.se/hejforskola/tavling

Sista dagen att tävla är 20 september.

Tips!
Ny bok
kommer
ht 25:

Har du koll?

– *Ändringar i förskolans läroplan*

Har du koll? Ändringar i förskolans läroplan från 1 juli 2025.

1. Förskolan ska i huvudsak vara skärmfri.
2. Förskolans roll i att ge barn en grund för att lära sig läsa och skriva blir tydligare.
3. Mer rörelse och fysisk aktivitet betonas.

Spana in Pedagogikwebben!

Här finns kompetensutveckling och inspiration för dig som arbetar i pedagogisk verksamhet. Utifrån olika teman hittar du aktuella böcker och onlinekurser, förmånliga erbjudanden, läs- och lyssningstips, intervjuer och kontaktuppgifter till våra föreläsande författare.

nok.se/pedagogikwebben/forskola

Hej Agneta!
Vilken är din mest
tummade bok?

Agneta Edwards, författare till »Boksamtal med bilderböcker«, »Bilderbokens mångfald och möjligheter F-3« samt »Bilderbokens mångfald och möjligheter förskola« är en del av Augustprisets jurygrup för Årets svenska barn- och ungdomsbok.

»Min allra mest tummade bok är *Nocturne* av Isol, bilderboksmakare från Argentina som fick ALMA-priset 2013. Det är en lekfull receptbok med drömmar – alltså inte kakor utan nattliga äventyr! Ordet »nocturne« kommer från det latinska ordet nocturnus och betyder nattlig musik, och boken kan nästan fungera som en vaggvisa, fast i bild.

Varje uppslag gestaltar ett drömscenario, till exempel »Drömmen om att växa« eller »Den varma mysiga drömmen«. Ovanpå bilden ligger en annan, osynlig bild tecknad i fluorescerande färg. När du lyser på uppslaget en stund och sen släcker lampan framträder den nya bilden.

Jag har haft *Nocturne* på sängbordet i snart tio år och bläddrar då och då fram nya drömförslag. Just nu har jag *Drömmen om katten som kände doften av tonfisk*, på bilden sitter en liten katt och tittar in på dig genom ett fönster. I mörkret lyser sen katten stor över hela uppslaget, helt nära.

Det finns ett uppslag där en kan teckna sin egen önske-dröm, det har jag fortfarande inte gjort. Fast nu kanske det blir av. Vad vill jag drömma om? Vad önskar du dig att drömma om?»

**→ Missa inte på Bokmässan:
David Edfelt och Maria Heimer**

26 sep
11.00

Läs mer om
David's nya bok
på s. 4

Läs mer om
Marias nya bok
på s. 7

25 sep
10.30

BOKMÄSSAN
GÖTEBORG BOOK FAIR

Från bord till jord – och från jord till bord

Kretsloppet är komplett på Vinjegatans förskola i Stockholm. Komposttekniken bokashi förvandlar barnens matrester till näringsrik jord för odlingarna på gården.

AV JENNY DAMBERG

Svarta, gula och röda tomater, gul och grön zucchini, vita hallon och smultron. Allt växer i jorden på förskolan Vinjegatan i Stockholmsstadsdelen Bromma.

»Genom att plantera olika sorts bär och grönsaker i olika färger och former vidgas barnens erfarenheter av hur en viss grönsak kan vara«, berättar Selma Alijaj, förskollärare och en av de drivande krafterna i förskolans odlingsprojekt.

Växtkraften kommer från egen jord. I tre år har förskolan, på initiativ av Selma Alijajs odlingsintresserade kollega Chrisanthie Xialinas, arbetat med bokashi. Det är en japansk kompostteknik för inomhusbruk, där matrester varvas med ett mikrobiotiskt strö i en särskild hink. I stället för att ruttna fermenterar avfallet och blir till näringsrik jord. Den vätska som bildas i botten tappas ut, en näringstät »superjuice« som barnen kallar den. När den blandas med vatten får växterna effektivt skjuts.

»Jag upplever att bokashin och odlingarna ger större förståelse för naturen och människans roll, för mat och skörd. Många barn är rädda för getingar, bin och humlor, men nu har de förstått att bin och humlor är pollinatörer och en viktig del av vårt ekosystem«, säger Selma Alijaj.

Läroplanens skrivningar om hållbar utveckling tillgodoses genom jordskapandet och odlingen. Skörden ger tillfälle att laga allt från ugnsrostade grönsaker till inlagd gurka och kaneldoftande zucchinihaka – och till lärande även utifrån detta. I de estetiska processerna kan en brandgul pumpablowa eller taggig inläggningsgurka ge inspiration och reflektion.

Att hålla i gång bokashi och odlingar förutsätter intresse i arbetslaget och plats på gården. Selma Alijaj hade inga förkunskaper när Xialinas initierade idén, men blev genast biten.

BOKASHI

3 × Förståelse

Selma Alijaj om tre förståelser som bokashi och odling stärker.

1. Hur jord blir till. Kompostering, hur mat och växtmaterial bryts ned, vad som ger växter näring och får dem att växa. Kretsloppet mellan människan och naturen samt från jord till bord och bord till jord.
2. Biologisk mångfald. Ju mer växter/blommor som finns på vår gård desto mer olika arter kommer att trivas och leva. Vikten av pollinerande insekter för att vår mat ska bli till.
3. Intresset för frukt och grönt har berikats. Barngruppen har ett generellt intresse för odlingsprocessen då de vill skörda och göra något med skörden.

»Allt klickar i detta, kretslopp, vår plats i naturen, hållbarhet. Bokashi är inte svårt, men man behöver läsa på i förväg. Sedan blir det mycket grävande, både under hösten och under våren. Det behövs en eller ett par personer som brinner för att hålla på.«

Två av förskolans avdelningar arbetar med bokashi. Den ena bara sommartid, Selma Alijajs avdelning även på vintern. Då behöver bokashin blandas upp med löv, som barnen hjälper till att samla på hösten.

»Allt vi gör kan kopplas till människans relation till naturen, att vi påverka den på olika sätt.«

Jordproduktionen har lett till samverkan med föräldrar som hämtat bokashijuice till sina kolonilotter, och i gengäld lämnat en del av sin skörd till förskolan.

»Det har blivit cirkulärt även på så sätt, säger Selma Alijaj.«•

Odlingsglädje med Kriz Henkel

AV TESS WALLENBERG

Vad händer när man förvandlar en grusplan i Husby gård till en odlingspark för förskolor? Jo, maskar, fjärilar, humlor och andra djur flyttar in. Palmkålen vajar i vinden, pumporna slingrar sig långa och den röda amaranten skiner i solen. Och mitt i spenaten träffas barn och odlar tillsammans. Under handledning av Kriz Henkel.

Hej Kriz, vad är det roligaste med att odla med barn?

»Barns nyfikenhet för naturen och att få uppleva det magiska med allt som växer. Tänk att ett pyttelit tomatfrö kan bli en hel planta som blommar och ger massor med tomater, eller att ett solrosfrö kan växa upp och bli en över två meter hög solros – det är häftigt!«

Berätta lite om dig själv

»Jag är bra på att engagera människor och skapa förändring! Just nu arbetar jag med hållbarhet och omställning i stadsdelen Järva. Under lång tid har jag arbetat med att handleda skolor, förskolor, företag

och olika organisationer i hur vi kan arbeta praktiskt med jämställdhet, jämlikhet, inkludering och mångfald med normkreativitet som metod. Mitt projekt där jag odlar tillsammans med förskolebarn går under namnet Odlingshjältarna. Vi utforskar en värld av odling – och tar hand om våra gröna skapelser. Det som började som en stadsodling på Hötorgsterrassen har nu spridit sig och vi har ytterligare en odling i Husby Gård där 100 barn kommer och odlar. Här frodas favoriter som rankspenat, piplok och jordgubbsbebisar. Och på köpet lär sig barnen vara klimatmedvetna, de blir odlingshjältar!«

Vad är bästa tipset för alla som vill komma igång med att odla?

»Börja litet med några pallkragar och sedan kan ni efter varje säsong utöka er odling så att den blir större. Ett tips är även att bjuda in fler att hjälpa till med odlingen. Kanske finns det fler förskolor som vill odla ihop, föräldrar, skolor eller äldreboende som kan komma och hjälpa till att vattna och gödsla odlingen.«

Vilka växter är lätta att lyckas med?

»Jag gillar pumpor, gurka och bönor, det är alla lätta att odla går att så direkt utomhus och växer sig stora och ger mycket skörd. Pumpor kan slingra sig fler meter och vanliga slanggurkor funkade perfekt att odla utan växthus. Sen gillar jag också rädisor för att de växer fort och går att skörda redan efter några veckor. Mynta och citronmeliss de är fleråriga örter som är svåra att ta död på och de smakar mums!«

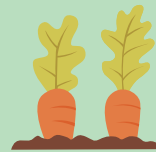
»Alla som tar hand om naturen och miljön är hjältar – de som plockar skräp, hjälper insekter och djur eller odlar blommor och grönsaker, därför säger vi att barnen är Odlingshjältar!«

Om det inte blir så mycket skörd, hur kan man göra då?

»Det är lätt hänt att glömma bort att vattna odlingen eller att gödsla den, alla växer det inte så bra. Men säklart ska vi ha skördefest i alla fall, blir det inte så mycket i odlingarna så fuska och köp grönsaker från närmaste torg eller butik.«

På vilket sätt bidrar din nya bok till hållbarhet?

»I boken *Odlas klimatsmart* finns, förutom handfasta tips och odlingsuppdrag, även kunskap om cirkulärt tänk, ekosystem och hur vi kan stärka den biologiska mångfalden. Allt för att vi ska kunna skapa ett mer hållbart sätt att leva. Jag hoppas att boken ger hopp i klimatkrisen vi befinner oss i och att glädjen att odla och kunskapen blir en styrka som barnen kan ta med sig.«

Väpplarna *utmanar* de äldsta barnen

Förskolan Nattsomdag är ett personalkooperativ i Sollefteå. Här jobbar Annica Sjödin och hennes kollegor tillsammans med de äldsta barnen med det pedagogiska materialet *Väpplarna*, ett läromedel där superhjältarna Plussan, Sam, Tuva och Abbe bjuder in till sin värld av matematik, naturkunskap & teknik, språk och socialt arbete.

Hur började er resa med *Väpplarna*, och vad var det som gjorde att ni fastnade för materialet?

»Vi började arbeta med *Väpplarna* hösten 2019 efter att vi av en slump hittade materialet på Natur och Kultur. Vi har arbetat med det sedan dess. Vi provade oss fram med den första gruppen och har nu anpassat innehållet i materialet till den ordning som passar oss, vårt klimat här uppe och hur verksamheten i övrigt är. Vi fastnade för *Väpplarna* ganska omgående då det är ett tydligt material som innefattar många av läroplanens mål och som barnen uppskattar och längtar efter att få arbeta med.«

Hur ser ett typiskt arbetspass med *Väpplarna* ut hos er – vad gör ni konkret?

»Vi arbetar med *Väpplarna* en eller två gånger i veckan. Pedagogerna läser in sig på veckans block och anpassar uppgifterna till gruppen som arbetar med *Väpplarna*. Vi ser till att materialet är kopierat och att pedagogerna samlat på sig alla saker som man behöver för att arbeta. Ibland kan det vara en bok man behöver låna på biblioteket, ibland är det saker ur vardagen som ska undersökas i undervisningen och ibland kan det vara saker ur naturen vi behöver hämta med oss in innan undervisningstillfället.«

På vilket sätt upplever ni att barnen utvecklas genom att arbeta med *Väpplarna*?

»Vi upplever att 5–6-åringarna får möjlighet att arbeta ihop sig i sin grupp. Vi pedagoger upplever också att barnen vill arbeta i sin arbetsbok och pysselbok där det blir tydligt för pedagogerna vad barnen är nyfikna på och också vilka delar vi behöver lägga extra energi på för att väcka barnens lust att lära.«

Hur har *Väpplarna* påverkat ert sätt att arbeta som pedagoger?

»Den stora förändringen är att det känns otroligt lättare att följa materialet och veta vad barnen får med sig genom vårt arbete. Man behöver inte vara rädd för att man ska »missa« något då materialet är väldigt heltäckande och ger bra instruktioner genom hela arbetet. På vår förskola har vi en syskongrupp vilket gör att vi arbetar med *Väpplarna* i lite längre pass men om man arbetar i en mer åldershomogengrupp så är materialet bra anpassat också för detta där man kan arbeta i kortare pass varje dag om man tycker att det passar ens egna grupp.«

Vilket är ert bästa tips till andra förskolor som vill komma igång med *Väpplarna*?

»Våra bästa tips är att läsa in sig på materialet och fundera lite på till exempel årstidsväxlingar så att man kan få in det som finns planerat i materialet. Ett annat tips är också att använda planeringsunderlagen som finns i handledningen. Och självklart, ha roligt med barnen och utmana deras sätt att tänka och fundera kring det som kommer upp i undervisningen.«

Hej Väpplarna, vilka är ni?

Sam, Tuva, Abbe och Plussan är de små äventyrliga superhjältarna som gillar att hjälpas åt. De bor tillsammans i en liten stuga i skogen, mitt bland alla djur. Varje Väpplare representerar ett ämne och det syns på deras färger och mönster vad de är intresserade av.

Abbe

Jag är blå och gillar språk. Mina övningar handlar t.ex. om språklig medvetenhet och ordförråd.

Plussan

Jag är gul och bra på matematik. Jag står för övningar kring exempelvis mönster, antal, matematiska begrepp och resonemang.

Tuva

Jag är grön och representerar NO/teknik med övningar kring t.ex. vatten, förändringar i naturen och vardagsteknik.

Sam

Jag är röd och står för socialt samspel med övningar kring exempelvis barnen och deras närhet, om empati och värdegrund.

Psst!

Väpplarna har en egen materialbank där det löpande fylls på med kostnadsfria pedagogiska extramaterial.

nok.se/vapplarna-materialbank

Om materialet:

Väpplarna är ett läromedel med lekfulla och pedagogiska aktiviteter för de äldsta barnen inom språk, matematik, NO/teknik samt socialt samspel som utgår från målen i Lpfö 18. Handledningen innehåller rikligt med kopieringsunderlag och ger stöttning och förslag på arbetsgång.

Arbetsboken är en förlängning av de gemensamma aktiviteterna och är barnets egna bok. Det finns även kompletterande material i form av en högläsningsbok, en pysselbok och mjuka pedagogiska handdockor.

Tips!

Låt barnen lära känna Väpplarna genom att följa med på spännande uppdrag.

Hjälp Väpplarna att rädda blåbär, göra såpbubblor och mycket annat. Börja med åtta inspirerande brev från de små superhjältarna som barnen får utforska tillsammans.

Inspirera till rörelseglädje

Att leka tillsammans är roligt och lustfyllt. Nu bjuder vi på en aktivitet ur nya boken *Rörelselekar – språk- och matematikaktiviteter*. Boken innehåller 28 lekar med lekbeskrivning, syfte, materiallista, ord- och begreppslista, samt förslag på hur lekarna kan varieras. Skapa lekfulla undervisningstillfällen där barnen får utveckla sina språkliga och matematiska förmågor samtidigt som du sätter ljuset på rörelseglädje och fysisk aktivitet.

Helena Osswald

Helena Osswald är förskollärare och grundskollärare upp till årskurs 6 och har lång erfarenhet av att arbeta i förskola, förskoleklass och med de lägre åldrarna i grundskolan. Förutom att arbeta i Naturskolan är Helena även NTA-samordnare i Botkyrka kommun. NTA är ett skolutvecklingsprogram som är kopplat till Kungl. Vetenskapsakademien.

Helena Osswald

Ny serie!

Gör i förskolan-serien ger konkreta förslag på arbetssätt och aktiviteter som är väl beprövade och direkt kan användas i undervisningen.

Varsågod! Hemliga påsen

Vad finns i hemliga påsen? Stoppa ner handen och känn efter. Kan du gissa vad det är? Med den här leken får barnen använda sin känsel för att ta reda på vilket föremål som är gömt i påsen samtidigt som de sätter fart på kroppen när de letar upp nya hemligheter.

Tillverka material

Välj ut saker att ha i hemliga påsen. När ni väljer föremål försök välja saker som kan beskrivas med många olika adjektiv som beskriver hur saker och ting känns, till exempel skrovlig, platt, rund, fyrkantig, blöt, torr, mjuk, hård och så vidare. Ta gärna saker från både köket och naturen – isbit, bomull, lera, träbit, sten, metall i någon form och så vidare.

Förbered vid lektillfället

Ta fram påsen med hemliga saker. Fundera ut ord i förväg som kan beskriva saken som du har stoppat i påsen. Om du till exempel stoppat ner en blöt, fyrkantig disksvamp kan du använda ord som blöt, mjuk, skrovlig, lätt, fyrkantig, platt och så vidare.

Gör så här

Samla barnen i en ring och berätta vad ni ska leka. Ta fram hemliga påsen och berätta för barnen att de ska få stoppa ner i handen och känna på en sak som finns i påsen. Berätta att det inte är något farligt och att de ska försöka komma på ord som kan beskriva och förklara hur saken som ligger i påsen känns. De ska bara använda händerna för att känna på saken inuti påsen. Innan barnen får börja beskriva föremålet i påsen går du runt till alla barn så att alla får känna vad som finns i påsen. Har ni barn som är i början av sin språkutveckling kan ni stötta dem genom att ställa frågor om motsatser, till exempel: »Känns saken som finns i påsen torr eller blöt?«. När barnen har gissat rätt får ett av barnen leta efter ett annat föremål att stoppa i påsen och därefter låta gruppen gissa på nytt.

Aktivitet från
Gör i förskolan
– Rörelselekar

Variera leken

De yngre barnen kan få gissa vad de tror finns i påsen, i stället för att man börjar beskriva det. Om ni vill kan ni beskriva föremålet efter att det tagits fram och ni har tittat vad det är för något. Om ni vill utmana er lite extra kan barnen försöka beskriva ordet med kroppsspråket. •

Ord och begrepp

beskriva, berätta, stickig, kladdig, slät, smulig, skrynklig, fluffig, hal, skör, klibbig, taggig, knölig

Motsatsord

lätt – tung
rund – kantig
mjuk – hård
len – skrovlig
varm – kall

Syfte och mål:

Syftet med den här leken är utveckla barnens språk genom konkreta upplevelser de får genom känselsinnet.

Material:

- En tygpåse.
- Saker att ha i hemliga påsen, till exempel en tvättsvamp, en snäcka, en kotte och så vidare.

A close-up photograph of children's hands clapping. The hands are in the foreground, with fingers spread and palms facing each other. The children are wearing bright pink hooded sweatshirts. In the background, another child in a blue shirt is partially visible. The overall atmosphere is joyful and energetic.

Här räknar barnen med glädje

Att se strukturer, samband och att urskilja delar och helheter. Det är några av de matematiska begrepp som fått större tyngd i Bollebygds förskolor efter ett projekt initierat av förskolläraren Maria Johansson i samarbete med forskare vid Göteborgs universitet.

AV JENNY DAMBERG

Matematik är inte svårare än något annat. I själva verket är det spännande; tänk att få en uppgift och att lyckas lösa den. Det är vad Maria Johansson, förste förskollärare i matematik i Bollebygds kommun, vill förmedla.

»En av mina ledstjärnor är att barnen redan från tidig ålder ska känna att matematik är roligt. Jag har uppfattningen att många vuxna pratar om matte som något svårt, som något som var svårt för dem i skolan och att det smittar av sig på barnen. En av våra största styrkor som pedagoger är att vi visar att vi tycker att det är roligt, det inspirerar barnen som gärna vill lära sig mer.«

I ett nyligen avslutat forskningsprojekt har sex avdelningar i kommunen arbetat för att stärka taluppfattningen. Upprinnelsen var att det visade sig att högstadieelever i Bollebygd hade bristande kunskaper i detta, vilket fick Maria Johansson att fråga sig hur förskolan bäst kan bidra till att lägga grunden för den typen av kompetens. Till taluppfattning hör sådant som att känna igen och namnge tal och att kunna uppskatta och jämföra mängder genom begrepp som fler än, färre än, lika många. Hon kontaktade Camilla Björklund, professor i pedagogik vid Göteborgs universitet som involverade avdelningarna i forskningsprojektet SAFTA (Strukturell ansats i förskolans undervisning om tal och aritmetik), vars syfte är att utveckla former för matematiklärande i förskolan som stöttar barns grundläggande förståelse för tal, antal och räknande.

»Det är naturligtvis jättestor skillnad på antalsuppfattning i högstadiet och i förskolan, men vi är första instansen, så det är viktigt att vi lägger grunden på rätt sätt«, säger Maria Johansson.

Under projektåret arbetade de sex deltagande avdelningarna aktivt med taluppfattning och delar och helheter.

»Det är viktigt att kunna se att en helhet kan delas upp i delar, och sedan återgå till en helhet. Det går att göra genom fingerräkning exempelvis. Vi har också använt »tiomasken«, som består av fem vita och fem röda kulor. När den smiter in under ett täcke så att bara sju kulor syns, hur många har då gömt sig? I en sådan övning är det viktigt att man visar att det är tio kulor från början. Helst ska barnen få lägga fingrarna på också.«

Respons från skolans kartläggningar i förskoleklass visar att projektet gav resultat.

»Ett bestående resultat i förskolan är att vi oftare benämner att det är just matematik man gör eller har gjort«, säger Maria Johansson.

»Vi tänker mycket mer matematik och berättar att nu har vi jobbat med matematik, så att barnen märker att det ju var något lätt och roligt. Matematik är så mycket mer än att räkna. Det omfattar sådant som att mäta, att väga, att se strukturer och samband och att urskilja delar och helheter. Till och med turtagning i lek kan ses som en matematisk process.«

Det är en konst att balansera nivån i en barngrupp som rymmer tre- till sexåringar, konstaterar hon. En viktig utgångspunkt är att inte fastna i rätt och fel – av flera skäl.

»Matematik är så mycket mer än att räkna.«

»När vi gör något i grupp får barnen ofta ge exempel där det finns olika lösningar. Om du får använda två händer för att visa fem fingrar – hur många sätt kan du göra det på?«

Att fastna i att bekräfta det barnen redan kan leder inte framåt.

»Säger man »ja, bra, det är en triangel«, då är det stopp där. Men utmanar man dem vidare med frågor som »hur vet du det? Vad är det som gör den till en triangel?«, då får de resonera och fördjupar sin förståelse.«

Mer om forskningsprojektet kring tal och räknande

Det pågående praktikinära forskningsprojektet SAFTA startade 2023 av Camilla Björklund, professor i pedagogik, vid Göteborgs universitet.

Projektnamnet är en förkortning av Strukturell ansats i förskolans undervisning om tal och aritmetik och syftet tudelat. Dels är ansatsen att identifiera grundförutsättningarna för barns tidiga taluppfattning och skillnader i dessa. Dels att utveckla skräddarsydda interventioner som bygger på en strukturell ansats i lärandet om tal. Till målsättningen hör också att utforska och stödja förskollärares genomförande av sådan undervisning.

Pedagogerna känner sig sedda, värdefulla och delaktiga

AV JENNY DAMBERG

Rektor Gezim om vikten av det gemensamma lärandet

Prioritera, prioritera, prioritera. Schemautmaningar till trots vågar rektor Gezim Isufi tumma på den kontinuerliga kompetensutvecklingen. »När vi skapar ett gemensamt lärande klimat får idéerna bärande kraft«, säger han.

Gezim Isufi är sedan snart tio år rektor för Malmöförskolorna Nydala, Maryhill och Frövik. Han har blivit känd för sitt aktiva arbetsmiljöarbete kombinerat med kompetensutveckling, som bland annat inbegriper reflektionsforum varje vecka, systematiskt arbetsglädjearbete och friskronder. Här delar han med sig av fem insikter kring gemensamt lärande och metoder för att driva det framåt.

1 Personlig och organisatorisk utveckling – en framtidssäkring

»Vi lägger väldigt mycket tid på kompetensutveckling eftersom jag ser det som centralt för både personlig och organisatorisk utveckling. De går hand i hand. Våra kontinuerliga reflektionsforum bidrar till att skapa en kultur där man högt vågar ifrågasätta och pröva sina tankar utan rädsla för att bli värderad. När vi bryter ner hierarkierna får idéerna bärande kraft.

Den största vinsten är att pedagogerna känner sig sedda värdefulla och delaktiga, när vi investerar och prioriterar kompetensutveckling visar vi att vi värderar individens potential. En annan vinst är att vi framtidssäkrar verksamheten. Med det menar jag att vi bygger organisationer som klarar av att hantera de förändringar som sker. Det handlar inte bara om mer kompetens i olika ämnen och begrep, utan om att stärka förmågan att tänka nytt.«

2 Tät uppföljning en förutsättning

»Mina verksamheter har PUG, pedagogisk utvecklingsgrupp, varje fredag. Då samlas en del av pedagogerna enligt ett rullande schema för gemensam reflektion utifrån aktuella teman.

Utöver PUG har vi pedagogisk afton, där all personal deltar, två eftermiddagar per termin. Fem dagar om året har vi verksamhetsutvecklingsdagar, vilket är bra. Men jag tror mycket mer på kontinuerlig kompetensutveckling som sker återkommande, varje vecka. Jag vill att kompetensutveckling ska vara en upprepad vana.«

3 Låt kompetensutvecklingen ta tid – och plats i schemat

»För att lyckas med kompetensutveckling i praktiken krävs mod, tålamod och uthållighet. Mod att utmana invanda mönster, tålamod att vänta in förändring och uthållighet att hålla fast vid lärandet, även om mycket annat pockar på. Jag ska inte sticka under stol med att det är en utmaning schemamässigt och att det kan skapa viss frustration, men på sju år har vi inte ställt in en enda pedagogisk utvecklingsgrupp. I förskolans värld är ju dagarna väldigt oförutsägbara, vilket gör att vardagssaker lätt blir det som prioriteras. Men skulle vi ställa in PUG vore det en signal om att det inte är lika viktigt som annat – och det är det. Det ger oss förutsättningar att hantera kommande svåra situationer.«

4 Stärk förskollärarna

»Alla förskollärare i de tre verksamheter jag leder träffas regelbundet för förskollärarforum. Att stärka förskollärarna i att ta sig an förskolläraruppgifterna genom läroplanen har varit prioriterat för mig. På förskollärarforum är fokus inte bara pedagogik, utan också ledarskap. De ska leda både undervisningen i sina grupper, med barnen, och andra pedagoger nära sig.«

Gezim Isufi

»När vi kombinerar kompetensutveckling med personlig utveckling, kan vi se att utvecklingen blir mer kraftfull.«

5 Identifiera och uppmärksamma det som funkar bra

»Kompetensutveckling för tankarna till att vi ska utvecklas i något, att vi behöver lära oss mer men ibland behöver det bara bli annorlunda, få ny energi, en ny form eller ett nytt språk. Därför började vi undersöka vad vi är bra på och uppmärksamma det. Det ledde till en insikt där vi utifrån det systematiska arbetsmiljöarbetet också skapade ett systematiskt arbetsglädjearbete, som en påminnelse om att uppmärksamma det som fungerar och vad vi är bra på. Där ingår bland annat att göra friskronder. Vårt arbetsmiljöarbete hänger därför ihop med vårt kvalitetsarbete, som i sin tur bygger på tillit, innovation och variation. Som ledare har vi ett stort ansvar att bana väg för lärande – både hos andra och hos oss själv. Vi behöver vara nyfiken, öppna och beredda att själva vara i en lärande roll. När vi kombinerar kompetensutveckling med personlig utveckling, kan vi se att utvecklingen blir mer kraftfull.«

Boktips kompetensutveckling

Mer läsupplevelser!

Du har väl inte missat att det finns ett statsbidrag för litteratur? Målet är att stärka alla barns tillgång till böcker. Här tipsar vi om böcker med tillhörande lärarstöd, som finns med på Skolverkets läslista eller som vi bara tycker om så mycket att vi vill dela dem med dig.

...

Några av våra bästa boktips för förskola:

Med
lärarstöd!

På
Skolverkets
läslista!

Här är alla andra
Av Mimi Åkesson
och Linda Bondestam

Bak och fram
Av Anna Fiske

**Halsen rapar,
hjärtat slår**
Av Emma Adbåge
och Lisen Adbåge

Folk
Av Emma Adbåge
och Lisen Adbåge

Livets ABC
Av Lisen Adbåge

Ingen utom jag
Av Sara Lundberg

Kompisar
Av Linda Palm
och Lisa Sollenberg

Förskolegänget
Av Ingrid Flygare
och Ellen Jildeteg

**V som i
Väpplarna**
Av Micaela Favilla

Emilia Granelli

»Att skapa med barn behöver inte vara krångligt eller dyrt.«

...

Hej Emilia! Var kommer ditt intresse för skapande ifrån?

»Jag har alltid älskat att skapa på olika sätt, men mitt intresse tog extra fart tack vare mina barn, där små och stora saker – intresset för siffror, en insekt i trädgården eller skiftningar i årstiderna – gång på gång har blivit startpunkter för olika kreativa projekt. Jag älskar att komma på nya idéer som förvandlar tiden med barn till kreativa, mysiga och lärorika stunder.«

→ Följ Emilia Granelli på instagramkontot **@pysselmorgon**

Nyhet!

Bra att veta om statsbidraget för inköp av litteratur:

- Ska användas för inköp av tryckt skön- och facklitteratur.
- Förskola, förskoleklass, hela grundskolan och gymnasiet kan söka.
- Totalt är 480 miljoner kronor avsatta 2025 för att ge elever ökad tillgång till böcker!
- Hur mycket varje huvudman har rätt att begära ut framgår av bidragsramarna, läs mer hos Skolverket.
- Inköpen kan göras när som helst under året. Ansökan om ersättning är öppen under hösten 2025.

Läs mer i vår guide!

HEJ förskolepedagog

Vad gör du för att vara en läsande förebild?

Annica Löfstrand
Förskollärare
Dalstugans Förskola
Värmdö

»Som förebild vill jag visa glädjen och intresset för böcker, såväl vid den planerade lässtunden som vid den spontant uppkomna. Att vi ska mötas i en gemenskap i boken samtidigt som texten och boksamtalet kring den utvecklar språk och språkförståelse. Att ha böcker av olika genrer utplacerade på avdelningen, inte bara i en speciell läshörna, lockar fler barn att vilja titta i och lyssna till en bok. Någon njuter av sagans förtrollade värld medan någon annan helst fördjupar sig i faktaböcker.

Vi har även en bokpåse som barnen turas om att ta hem och packa en bok i som de vill få läst på förskolan. Spännande att få ta del av den litteratur som barnen själva roas av och involvera ett samarbete mellan hem-förskola.«

Anna-Karin Hofmeijer
Förskollärare
Karstorps förskola
Skövde

»Min tanke är att vara en aktiv, engagerad läsare som skapar möjligheter för barnen att få uppleva värdet av läsning, upptäcka olika världar där deras fantasi kan få utvidgas, känna känslor, bearbeta värdegrundsarbete eller njuta av språkupplevelser.

Boken är för mig en skatt. Att med läsningen kunna ta sig in i en magisk värld är en glädje jag gärna vill förmedla till alla barn i min närhet. Jag läser alltid med stor inlevelse och betoning, ändrar rösten utifrån olika karaktärer i boken så ibland får hela röstregistret användas när jag förmedlar en berättelse.

Jag väljer gärna böcker som jag själv tycker om att läsa, då förmedlas läsglädjen bäst. Självklart läser jag även utifrån barnens egna önskemål, bra är ändå att ha läst den själv för att kunna vara förberedd på bokens handling och karaktärer.«

Carl-Johan S Hebrand
Musikprofilerad
förskollärarstudent
Malmö Universitet
Malmö

»Att vara en läsande förebild är för mig att dela med mig av min egen passion och kärlek för läsning genom att förmedla magin i att små svarta krumelurer på papper kan skapa hela världar ur ingenting. Att ge barn upplevelsen av att i sina händer kunna hålla portaler till främmande världar fulla av liv, tankar, känslor och erfarenheter. Att man genom sagor inte bara får förståelse för andra utan även kan lära känna sig själv och sin omvärld.

Det innebär att skapa utrymme för läsning i vardagen – tillgängliga böcker av alla dess slag, daglig och levande högläsning, meningsskapande boksamtal och inlyssnande reflektionsstunder – men också att öppna upp och våga ge av sig själv. Berätta dina egna favoritsagor och berättelser, berätta dem med inlevelse och intensitet och låt barnen se dem genom ditt inre barns ögon.«

B**PP**

Sverige, Port Payé

Ej retur

Ett helt nytt resestipendium för dig
som vill ta del av internationella
undervisningsmetoder utomlands.
Läs mer och sök senast 15 oktober
på nok.se/resestipendium

Ans. Natur & Kultur, Box 24047, 104 50 Stockholm

Art.nr. 7381032700414

Sök rese- stipendium!